Meh 0030-0091 - 6

O03

Verelag ocr geapegialiseerde navarsingsproajek ocrsee:s 1990,

orca ei Marae ae es ew ee

toe EE ae ee Rac eee ick ye ce ee et

i Aanlococrs.

Sedert Ernest Mancaoha Suid-Afrika in IGS aan boord die Halmoaral Castle verlaat het, het baie Suid-Afrikaners en kunskenners van hom vergqeet. Skhrywers CF, LL. Alexander , S62: Kuns in Suid-Afrika sedert (270C; EemÃ© Berman, i970 en if8S:s Art and Artists of Sauth Africa en Hane Fransen, i98l: Orie eeue kuns in Buid-Afrika) verantaqgsaam im hulle cearsigqte van die Suid-Afrikaanse beeldende kun gy bycdreae hier Voc ey vertrek ma die buiteland - en later. Van ey betrakkenheid by die na-oorlogse Cobra-beweqing 1940-31) ward mie kennis gengem nie.

mK het koevalliq van hierdie Suid-Afrikaner gehoor. Dit was na aanieiding van die Cohbra-oarsigtentoaanstelling in FParys se MusÃ©e dâ\200\231Art Moderne de la Ville de Faris (1992-3) waarvan Karin Bredenkamp my vertel het. Vyf gaar later loop ek â\200\230n katalogue van daardie oorsiqgtentcanstelling raak en kan @k iets meer oar hierdie Suide-Afrikangre: Ernest Mancoba, lees.

Aibecewel die baqencemde Suid-Afrikaanse kunshistarici oanbewus WAR Vem gy kung, het dit nie beteken dah hy heere eal ceneete in ey gebooarteland was nie. Die beel dhouer Lippy Lipshitz erken ay uiteander like talent in â\200\230Ã©n artikel Gerard Sekete, wat hy vir The

African Drum (Junie, 195 skryf em in Staffrider (Band & Nea. 2,

iGG2) wys Mpikayipheli Figlan in Ntate Seketeo daaroap dat Sekota

nie die eerste awart khunstenaar was an ham in die buiteland te vestiq mnie: "Ernest Mangeba fepelled Mancoba by same Eureane@an art historians) was the first to leave the countrey for France just before the second wor tc ware. Nothing mich is known about him except that he was a sculptor friend of Seketa'â\200\231s whoa ance carved an African Madanna, which artist Lippy Lipehite noted, â\200\230was interesting far its peculiar symboligm af the glary of the African Mother!" Â¢:39). Figlan se artikel lok reakesie ult. Nimrod Ndebele, (â\200\234nm vriend en aud-kellega van Mancoba en Sekoatea reageer in â\200\230nm brief aan Staffrider (Hand & Ne. 3, PFS). Hy wye daarap dat Manceba die kharrekt@ spelling is.

Gok David Eoalane het in ey naversing oar Gerard Sekoata van Mancaoba te hore gekam. Laasgqencemde was die dryfveer aqter Sekoata ae vertrek na Parys.

In Februarie-Maart i9Re pious Reinhold Cassirer â\200\230on Sint obnateia dad Var DBekata se skhilderye en tekeninge by sy kuneeaal im Ragebank. Na aanieiding hiervan kam @k in aanraking met Nimeoad Ndebele em Louis Makenna, albe@i oud-koallegqas van Sekatea en Manceba. Hulle bet al vier saam in iGS? anderwys geqee aan die Khaiso Sekand@re Skanl, dighy Fietersburg.

Navarsing in die leeskamers van die Transvaalse en Sentrale Argqiefbewaarplek, Pretoria en Historiese Dokumente aan die Universiteit van die Witwatersrand asook â\200\230n uitqebreide korrespandensiea het my aan die einde van IV8h in staat gestel am

â\200\230ai redelik volledige curriculum vitae van Manceba vir Steven Sack

y
he

se Neglected Tradition wat im die dJohanneshburagse Kunemuse
aangebied iÂ¢, Saam te stel,

im daardie getadium van my nmavorsing het dit duidelik gewoard dat
moaantiike verheldering car vrae by Mancoba self en ey kunswerke
in die buiteland 16. Hier kon @k nmi@ inliqting kry nie oor vrae

gas: Wat het gelei tot die ammesvaai in sy styl: wathber boek oar

fi

Mfraikackuns het ey a@ vir did kuns oceopgqemaaks het hy kantak mek
Lippy Lipshitz (ifO3â\200\224-80) en Elza Deieamba (1902-70) gehad; wah het
geword van die stukke wat hy vir die Rykstentoanstelling gekerf
ety G6 dig ingkrif van ey naan agterap St Augustine af
Canterbury NE. Manceaeba, em hoekams waaram het hey atc. aan Wid Lem
Sandberg ge Cobrac-tentoonstelling in die Stedelijke Museum,
ansterdam cdeelgqeneem nie?

Dan is daar mog die hele kwessie van sy Sfrika-agtergrond: is
dit gaeloe, Xhasa of Finga?
= BRekendstelling
22k Verantwoearding
Voordat @k verslag daen van my andersoek in die buiteland eers
die een en ander car die skilder-beeldhouer: Ernest Mancoba,

Die verheldering wat my onderhoude en doakumentasie in die
buiteland meegebring het, vul nie net leemtes aan nie, maar het
gelei tot voartgesette navorsing in Suid-Afrika na my terugkeer
in November 1990, Vir â\200\230n voller beeld van die kunstenaar sal ook
van die laasgencemnde feite betrek ward. Vir die buitestander kan

sekere name en feite irrelevant voorkom, maar na my mening dra

die optekening daarvan by om erkenning te gee aan daardie Suid-

Afrikaners wat mie elders in die amptelike historiese annale Wergkhym mie.

Voordat @k gpesifigeer wat ek in die buiteland gedoen heart tydens Julie en Okteaber, gaan @k eers â\200\230n beknoapte biagrafie van die kunstenaar gee sadat die broketukke inligqting, wat met my besoek aan die buiteland verband hou, teen sa â\200\230n agtergrand qelees kam word. Op die manier gal van die bogenoemde vrae, wat voor my vertrek reeds antetaan het, ook beantwaard ward.

fee Biograftiesze besonderhede

Irwine en Florence inÃ©e Mangqangwana)d Manceba van Teame in die QOoe-Kaaea ge oudete kind, Ernest Methuen is ap 29 Augustus 1904 ap Bokeburg gqeboare (nie 1910 mie, sans die Cabra-kataloquese aandui, of iO? soas wat die Duitsers met sy internering gerappoarteer het mig). drwine Mancoba wat agk â\200\230nm evangelig in die Preshiteriaangce Kerk wag, het ap die Camet-myn (Boksburg) gewerk. Florence doen maatekaglike werk @m gee anderriqg aan voorskoolee kinders. Sy behoart aan die Anglikaanse kerk em deur haar toedoen antvang EPneet ey anderriq aan verskeie Anglikaanse kerksekole: 1909-15 on Boksburg: iFia-2O op Benoni en i920-3 aan die bekende Diacesan Training College op Grace Dieu, 2h kilometers wes van Pietersburg. Sy cam aan moederskant, eerwaarde Alvin Mangqangwana, key vir hom plek by Grace Dieu. Dit is hier waar hy as anderwyser apge@lei word en tussen 1924-9 oanderrigq in Zoeloe en ander algemene oanderwyavakke gee. In 1927 slaag Mancoba die Juniarsertifikaat-eksamen.

Dit was ook aan Grace Dieu dat sy kunstenaarskap ontluik het.

iy het egter van Jongs af briewemeagsie@s: gekerf.) Onder guste

Pawling van die Community @f the Resurrectian of Our Lard se
hg Cat dag e Keg eergure whe

leiding doen hy sy eerste Kerf wer k en aim iS29 antetaan ey Bantu

ten

Nadenna. Hy voer die be@id uit vir die Mariar-kapel ap Grace Dieu.
Dit trek aandag en is in kerkkringe hoaqg aangeprys.

Die skrynwerkwinkel en houtkerfwerk-afdeling by Grace Dieu het

landweyd en oinm Engeland bekendhne@id geniet. Hulle voorsien baie

Kerke var kerkm@ubele @en @kklesiagtiese nmuthevoorwerpe.

Im 1930 gkheyf Manceba met benbuip van â\200\230nm beues in as student aan die Sauth African Native College by Alice in die Oos-kaap, die Univergiteit van Fort Hare van vandag. Die beurs is van die Transvaalee Onderwysdenartement en bedeae Â£30 per jaar vir die duur van drie jaar. Hy matrikuleer in i931 en volg dan â\200\230n BA-kursus tat I9SE met die oog ap â\200\230n loopbaan in die joernalistiek. Gecdurende hierdie periode raak hy bevriend met J. Ramfakir wat uitgeblink het as wiskundige, George Singh en George Carr.

Hy speel mie net vir die universiteit rugby nie, maar ook â\200\230n leidende rol in die padvinder-beweging, debate- en literÃ©re vereniqings. In i935 word hy voorsitter van die studenteraad. Dewre debatvoeering tussen die studente van Fort Hare en Rhodes-Univereiteit raak Mancoba bevriend met ene Shapira van die debatevereniqing van die Rhades-Universiteit en protpesore ey ae. Rousseau en Desmond Houghton. Rousseau was befindruk met Mancaba ge intellek en etel sy geskiedenislesings tot Mancoba se beskikking. In b9Sy dig jaar waar in hy anderwys aan die Khaienc

Sekand@ree Ohoaal qee behaal Manceba ey RA-graad deur die

Universiteit van Suid-Afrika met geskiedenis en Engels as hoaofvakke.

Gedurende gy vakangies voer Mancaba kerkanpdragte wit. In iGss voltooi hy St Augustine of Canterbury vir die Sink Augustinus-

herk im Belvedere, Kent (nqeland). Hy let in die etuk ap juiste

7"

kledy @en dit if opvailend dat hy vir Auquetinus Varn Kantelberg (7

˜ 494-10) die biskoplike band omhang wat dui ap die juk wat op hom gerus het. Hierdie sendeling, die etiqter van die Biskapdam van Kantelberqg, het te@sinnig onder die menge van Kent gaan werk en daarom was die apdrag vir ham sa moeilik. Dit ward met dieÃ© band versinnebeeld.

Ander kerkstukke wat hy kerf, is die Nater Christi in nmavelging van die Nater Dei van die Wantage-Klomster in OQeford,; agoak die vyoorpaneel vir die altaar in die Woodville-kapel en â\200\230n fontdeksel vir die Maria-kapel. Die altaar-paneel is gegrand op die Hingerdstek van Johannes IS. Die laagsgennemdes is albei in Grahamstad.

Vir twee agtereenvalgende jare (1934 en i935) word werke van Manceaba aanvade vir die jaarliksee tentoanstellings van die Seuth African Academy in die Selbarne-saal, Johannesburg. Future Africa {i934) if â\200\230nm uitheelding van twee seuns, Manceba se jongste broaer, Roonie, em on veriend. In ifS5 word die eerste prys aan ham toegehen vir dig gstuk op die Egther May Bedford Bantu Art Exhibition ap Fert Hare. Die ander stuk wat deur die Sauth african Academy aanveaar ia, was Nebanta (Noeeder van die mense).,

VYolqens die khatalogus het die kunster Yarn â\200\230om model af qgewerk

vir hierdie stuk.

in â\200\230nm onderhoaud wat Cape Times met Manceoba voer tydens ey verblyf in Kaapstad gedurende i936, s@ hy dat hy na modelle werk: "I make all my studies fram models, and To would like ta work among more mahural subdects than ~ cam find in the townsâ\200\235. iTrouene, toe hy nog klein was, het sy moeder ham aangemoaediq am

(0-2
te teken en sy gueter - Edith Ntomt ed a gqevra am vir ham te poseer.) Die anderhoud is in Irma Stern se ateljee gevoer en vVolqens die verslaggewer heb sy â\200\230nm hoe dunk van Manceoba se kungs gqehacd.

Tuseenm IGS @n ifSÃ© werk Manceba vir â\200\230nm paar maande as apsiqter by â\200\230nm woonetelgebau in Kloofstraat, Kaapstad. Hy leer vir Stern hem @n raak bevriend met die beeidhouer Lippy Lipshite wat in iGS2 teruggekeer het van sy studieverblyf in FParye. Deur Lipshits maak Mancoeba kenmis met die boek oor Afirrikackuns van Fauld Guillaume en Thomas Murnica (1926): Primitive Negre Seulpture. Die boek het â\200\230nm blywende dark ap Manceba gemaak en dra ina my Bein ne) gaan met die voarbeeld Son Stern se kerfwerk by tot die stilistiese verandering wat in sy kunsuiting op daardie stadium Yoorkom., Wanneer Mancoabea gare later â\200\230nm artikel oar die kunstenaar in Afrika skreyf vir â\200\230n Deense tydskrif, Hvedekorn (1942), haal hy uit Guillaume en Munro aan.

Qp grand van die onderhoaud met Mancoba wat in die Cape Times

Verskhyn, gkhryf die staatsetnalang, dr. N. J. van Warmela, aan die

aseigtent-naturelle kammigseariag in Kaapstad dat hy beelde (Yeattle and natives") benadiq vir die Departement van Naturelle

Bake se ultetalling ap die Rykstenteanstelling. Daaram sal hy dit wWaeeedeer as cig hammiggaria vir Manceba gal antbied. â\200\230n Mei SkOnNSessie ward vir hierdie doel aan ham uitgereik sadat hy

4

ham in Pretoria agp i April kan aanmeld.

Mediavdekking (Rand Daily Mail, i4/O3/%1934; Cape Times

? weg

LA/OR8/19S346, Grace Dieu Bulletin, dunie 19346 en Neve, i974: i356)

gskhep die indruk dah Mancoba die apdrag uitvoer. Dit was eqter nie die geval mie.

Mancaobea vertel dat toe hy in Pretoria by die Departement van Naturelle Sake hoor wah daar van hom verwag word: am toeriste-aandenkings met â\200\230m kwanguis "foaolklargistiese" Afrika-stemming te kerf vir buitelandse besoekers aan die Ryketentocanstelling en am toesiq te hou oor ander beqaafde gwart kungetenaars met diesel fde apdrag, het hy die aanbad van die hand gewys. Vir die amptenare wae ey houding andenkbaar. Watter gwart man vexamaai or betrekhing as magasynmeester teen Â£2 per maand? Hy ward gevra am daaraar ma te dink em die volgende daq weer te rapparcteer, Toe shaan mie. Bhele ham te woord, magic Manceoba het reede sy besluit geneem. Vir ham wags dit â\200\230nm uitqgemaakte gaak dat â\200\230nh kunstenaar die veyheid moet geniet am â\200\230n bydrae tok kunse in die algqemeen te maak

in die behoeften van die toerisgte-
mark be vaorgien nie.

Dit moet am en by hierdie tyd wees dat hy die beeldhouer Elza Deiomba antmeeh. Lipshitz stel hom per brief aan haar voor. Later verskyn haar naam onder die benoemnde referente vir Mancoba toe hy

by die Bantoe WNelsyntrust aansaek doen am â\200\230n tag@kenning en lening

tondersakeidelik Â£100) vir verdere kunsopleiding in Parys. Die ander benaemndes wag die. Mex Marhienssen em paoaf. G. EF. Pearse falbei verbonde aan di@ argitektuurskaal by die Universiteit van die Witwatererand), brother Rager Castle (van St Fetter ’s kloostershkoaal, Roasettenville) en mmr. Jan Niehuys. Senatkar

Rheinalit Janes (184 - i953) en mev. Wilfrid Parker, die biskap

van Pretoria ge wrou, het hulle beywer vir Mancoba se saak.

Mancaba ge werk neem im i936 â\200\230on Pkol ca-een ete karakter aan. Hiertoe helm veral mee sy kontak met Stern, Lipshite en Dziamba asoak Guillaume en Muneo se antledings van Afrikackuns. Laasgencende laat ham besef dat diÃ©@ kunsvarm an ge@lyke vilak met ait beete van die Weste vergelyk. Die vernuwende ultwerking wat Afrika se kerfwerk en musiek gehad het ap die Europese kunsuiting in die vroe@ twintigste @eu, word ocartuigend in die slothoofetuk Ver Guillaume-hulile se boek bespreek.

Verder is dit ook in diÃ© jaar waarin Jesse Owens - in weerwil van rassedigkriminagie ˜ sy legendariese vertoanings ap die Qlimpiese Spele in BRerilyn lewer. Prof. I. 0. Rousseau wat toe guise in Berlyn is, stuure aan Manceba â\200\230n poskadet van die atleet., Die volgende jaar voltooai Manceba sy BA-graadkuraus.

Mancaba het van die begin van sy loopbaan af â\200\230nm Afrika˜ identiteit aan sy beelde verleen. Waar hy aanvanklik die Europese gelaatstrekke van die heilige maagd @en kind vervang met diÃ© van â\200\230nh swarmrt vreau en kind begim hy steleelmatiq weq beweeq van hierdie nabootsende na vertalkende vorms. Aanvanklik is die

verkenning voorlopig. Daar is â\200\230n afwyking van die normale

verhoudings tussen ledemate: buitengewoon groot voete en dye in Nusician em Figure of a woman. In die partrette (Head en Napedi Head) wat hy gok im IG3Ã©& kerf, val die khliem meer ap die algemene as die gpesifieke.

herve dn Fadth (i936) kam Manceba tot â\200\230nm vergelyk met die kuns var Afrika. In die stuk maak hy ham los van die Weste se Ohristelike-kolaniale stylorene,. Opvallend van die Shuk waarin die inmteraksie tussen twee mense (â\200\230nm quer en kind, as â\200\230nm voor die hand liggqende aanname) ver ken word, ig dat hier geensins sprake is van klakkelose navolgqing van Wee˜- en Sentraal Afrikaanse voorbeelde nie. Binne die hautenytradisgie van Afrika is hierdie giening van ouer (ma) em hind mie alledaaqs nie.

In AGS? ward Mancoba aangestel as anderwyser in Enge@le aan die Khaiesoa Sekond@re Skool dighy Fietergburg. (Dit was die tweede sekand@re skanl vir gwart kinders in die Transvaal em behoart net saqas die eerete een ˜ die St FPeterâ\200\231s in Rasettenville, Johannesburg ˜ aan die Anglikaanse Kerk.) Hier ontmaet hy die gkilder Gerard Seketa (wat hom in i947 ma Frankeyk sou valg), Louie Makenna en Nimrod Ndebele. Die laasgencemde twee het later

ingpekt@urs van anderwys in die Trangevaal geward en het albei

dramas GQegkryf wat deur die leerlinage @n onderwysera van Ehaise gogevaer ig. Trouens, Ndebele was vermoed@iik die e@erate dramaturg van wie daar â\200\230n drama in fo@loe gepubliseer is. Onder die geesdriftige leerling-toneelepelers was die latere skrywer

Cam Themba.

Dearcdie jaar was Khaigo ge ultelae in Engels die bheste in

Tranevaal. Mancobe key die laf vir Nierdie prestasie en hy is toe

reeds in alle @erns besiq om re@lings te tref am sy kungsetudies carsee voort te sit.

In Augustus iGSe vertrek my uit Kaapstad ma Engeland. Hy ward afgesien deur dr. Goolam Goal, wat tot met sy afsterwe enkele jare gelede ham vir die belange van sy gemeengkap bly beywer het. in Landen vertoaef Mancaoba lank geneeg am die versameling Afrika-ery Oseaniese Kune Gn die British Museum te besigtiq. Hy woan amak lesings aan die Lendan Schaal of Economics by omdat die bepaling van die ge@ldwaarde vir arhbeid ham gelnteresseer het.

Enkele weke ma die aanvang van die akademiese jaar begin hy met ey gtudies by die tcole des Arts DÃ©coratife in die rue dâ\200\230Ulm, Parys. Daar raak hy bevriend met die Deense keramiekkunstenaar , Christian Poulsen (1911-) deur wie hy ander Deense kunstenaars s0a8 Ejler Bille {1910-) en Sonja Ferlov (1911-84) met wie hy later trou, leer ken. Saam besoek hulle die MusÃ©e de lâ\200\230hamme.

Boos Mancoba het Ferlov toe reeds â\200\230n kennis van Afrikarkuns. Haar OUuGIre wae bevriend met die Deense versamelaar van Afrika-kuns, Carl Kjeremeier, en sy vrou, Amalie. Oktober 19354 stel Ferlav die publikasie bekend van die eerste band van Kjerameier ge gesaghebbende werk oar Afrika-kuns: Centres de style de la seulpture nÃ©ere africain, aan die Deense leserapubliek in die kunetydekrif Linien (1934-39), waarvan sy (nm medewerker wag. Tydengs die Mancohas ge verblyf in Denemarke sou hulle dikwele vir Rjeremeier aopsoek en na sy vergameling kyk.

In 19Â°39 word die dreigende oarilag â\200\230n werklikheid en alle Dene

ae

if versoek om ma Denemarke terug te keer. In die hawe van

Antwerpen het â\200\230nm Deense skip op hulle gqewag. Poulsen is toe reeds im Denemarke waar hy by sy cuers met vakansie was. Ferlav en EKilie noci Mancoba saam met hulle, maar die kaptein van die skip kan nie vir hom as vreemdeling verantwoordelikheid aanvaar mie en die virriende se wed ghei.

in daardie stadium is die eniqste veilige roete na Engeland via Portugal. Mancoba en â\200\230n Amerikaanse vriend, wat musiek in Parys gtudeer, tref re@lings am ma Engeland te reig. (Vandaar die raaicelagtiqeg vergoek am Â£60 wir Mancaba an die Bantoe Weleynteust-lÃ©@er. Die bedrag sau ham im staat stel am Portugal toe te reis.) Die dag voor hulle vertrek ontvang Mancoba â\200\230’n brief Van Ferlov waarin ey skreyf dat sy op pad if Parys toe. Mancoba biy agter.

in Denemarke wat toe reede Duiterkbesette gehied was, kry Ferlov vVerlof am na FParys te r@ig. Sy sluit by Mancoba aan, Manceba ward in November 1940 geInterneer op grand van die feit dat hy ag Beitee onderdaan gereken word. Tot met die beviryding (1944) ward ny by La Geande Cagserne, St Denis (Seine) aangehens. In LP42 trou. hyo em Ferlovy in die kamp.

Nea die oorloqg veebiq Ferlavy en Mancoba hulle met hulle enigste seunm, Marc iWaongad, wakt in if45 gebore is, in Denemarke. Daar woorn hulle im die darpie Kattinage, VAP Rapenhagen af nie fi947â\200\224-Si). Dit is gedurende hierdie periade dat hulle betrek ward by die inmternasionale hunsbheweqing Cobra.

Cobea woed oo & November i948 in FParys gestiq in re@aksie ap

AndrÃ© Eretanm (1896-1945) se pouslike gesaq in die Surrealisme. Die stigters is die Deen Agger Jarn (1914-73), die twee Beloae Christian Dotremant (1922-79) en Noiret (1927-), en die Nederlanders Karel Appel (192i-), Canstant (1920-) en Corneille (1922˜- 3, Jarnm was â\200\230n veiend van Ferlov. Die naam Cobra is Baamgestel ult die heqin letters van Cotpenhagen)d), Eretussel) en Aimeterdam). Tot 1931 wanneer Jorn en Doetremant, die stukragte agter Cobra, weens tering gehospitaliseer word, is die beweqing aktbief.

in November i940 meen Ferlovy en Mancoba aan die jaarlikse Hbettentoaonstelling in Copenhagen deel. Aan hierdie tentoanstelling wat die @erete manifestasie van Cobra is, neem ook deel die Nederlandse Experimentele Groep. Appel, Constant en Corneidie reise van Parys af met hulle eie werk en diÃ© van EugÃ©ne Brands (i9i3â\200\224 >, Jan van Nieuwenhuys (1925-85), Anton Rooskens (1908-76) en Thea Wolvekamm Â¢ ae vir die tentoonstelling. Op daardie tydetip is Jern en Detremoant agok in Kopenhagen.

Die gagkunstenaares was be Brice uk met die werk van tulle Deense kollegas. In Denemarke het di@ kunetenaars wat aan die tydekrif Helhesgten (1940-44) gedurende die Tweede WNereldoariag meeqewer k het, onverstoard voartgqegaan am â\200\234vooruitstrevwendeâ\200\235 kuns te skep. in Duiteland sau hierdie stukke gebrandmerk en verbied qeward

het. Constant skryf in Reflex i: "I have never seen anything like

ito an other countries. Gur Danieh camrades shawed us, us and cure

Belgian camrades, what there still remains ta da far all those

whe consider art ag a weapon of the spirit, as a tool for the

me!

canetructian, the transfarmatian of the world, and the artist as
&a worker wha subordinates all his possibilities, all his
activities to the cammoan task, and whe does not seek to be great
but usefulâ\200\235 Lambert ISSR: 104).

In 1949 ontvang Mancoba â\200\230nm uitnadiging na Willem Sandberg se
historiese Cobra-tentoanstelling in die Stedelijke Museum in

â\200\230

Amsterdam. Al die lede van Hist ok nie hiermee gelukkiq nie

co
andat hy â\200\230nm vireemndeling was. Daaram neem Manceaba mie deel nie.
franies gengeg ward â\200\230nm week van Mancoba as buiteblad vir die
Hitet-katalogus van daardie jaar gekies. In 1980 ontbind die
YEreniging am dqrand van meningevergkille ocr Cobra se
inkiusgiwiteit enerseyds en Ã©n ple@eidaai vir gqeametriese ultdrukking
aan die ander kant.

Ferlov en Mancaba heb ono rypheid van seqging met hulle Deense
mecdeckunstenaare gemeen. Ferloay het deur die aagriagsjare slegs
aan een beeld: SBAudptur gewerk, Mancaba hervat ma die beveyding
ay yvoor-oorlogse verkenning van die gutanamnie van beeldmiddele.

Voor gy internering (1939-40) wend hy reeds lyn in â\200\230m nmnie-
bheskrywende hoedaniqheid aan en vermy hy beskrywende titels vir
ey werk, Hy voletaan met Skildery, Tekening af Beeld. Spirale,
kansentriese sirkels, chevran-patrone, stippels en arsering werk
agecgiatief en daardeur antetaan enersyde â\200\234maskere’ /"poartrette"
en andereyde vrye kampoasisies waarin die merke saos disseldans of
lynsterre agar die papie@rangperviak emrei. Dit is duidelik dat die
Hollandse kunaqe@egkiedkundige, Willemiin Stakvis (1974: eet }

anbewus wag van hierdie tekeninge (nau im die Kunsmuseum ap

Silkeboarg) wanneer ey die volgende apmerk ocr Mancoba se kuns bine die kader van Cobra: "Zijn werk moet nauwelijks iets gemeen hebben gehad met dat van 2ijn groepsgqenocten. Ik zag naar het naturalisme neigende gestileerde houten beeldies van hem uit de tijd van vileak ma de agaorlag tik kan niet meer teruagvinden waar) die sterk zijn Afrikaanse afkamst verraden. Later kwam hig er aak toe op heel spantane wijze te gaan tekenen en schilderen. Van dit latere werk zaq ik het @en @n ander tijdens mijn bezoek aan hem en Zign vrouw te Parijs, voorjaar i963". (My aanname - kyk 3.3 onder probleemstelling ˜- vaordat ek met sy werk in aanraking kam, dat hy deur kontak met die werk van fopel, Jorn, Lucebert en Canstant â\200\230nm etylverandering andergqaan, is verkeerd.)

Gedurende hulle verblyf in Denemarke kam Mancoba veral onder die aindreuk van die Middeleeuse miurskilderye in kherke an die platteland. Sy ryk kle@ur- en ruie verfaanwending van voor die eorlaq (vql. SkÃ©ildery, Skalling-versameling, Kapenhagen) word nou Vervang met on dro@ tamper kasefnagtige@) kwaliteit (vgl. ShÃ©ildery in die Van Sthuijvenberg-versameling). Na i950 doen hy geen beeldhauwerk meer mie, Hy wy ham daarna aan skilder, teken en Qrafiese werk.

In i932 besluit die Mancobas an terug te gaan na Frankeyk. Tussen i932 en i940 woan hulle agp die Franse platteland in die darpie Qignycen-Valois (Aiene). Dit is gedurende hierdie periode dat Mancoba se totemfiguur: â\200\230nm voorsaat˜konfigurasie wat sterk herinner aan die EKota-grafbeelde van fare , gestaite kiry.

Tydens hulle verbiyf ap die Franse platteland ward hy oak

medewerker van Madeleine Rousseau se Le MusÃ©e Vivant nmadak hy in i?fSS â\200\230n brief aan die tydskrif rig waarin hy die eietydse Afrikeaan se standgount stel. Hy bepleit â\200\230n herondersoek van waardes en anvoaorwaardelike begrip vir mekaar. Een van sy bydraes wek die

belangstelling van Georges Bataille (1897-1942). Hy
Mancobea om â\200\230nm antmeeting te re@l, maar die twee het noaoit bymekaar uiltqekam mie.

in i946) hey Mancoba Franse burgerskap @n in daardie jaar vestig die gesin hulle in FParys waar hy en sy Seun nog woan. Ferlov is in 1984 oorlede.

Verheldering

Wig if op kwessies: (1.) gewern, mig sieges deur ultvoerige qeegprekke @en anderhaude wat @k met Mancoba en sy seun, Wonga, in Farys en Kopenhagen gevoer heb mie, maar aak deur besoeke aan MAUGEUME, Partikuliere versamelings, bibliateke en anderhaude met betrakkenes by Mancoba er ey kun,

in die verband gaan @k aan die hand van my reigsplian versiag
cesery 2
oredr aley Ss Axo AL de ey)
Manceaba gel? het alle kantak met Suide-Afri ka Verbr@ek, Ey vrou, die Deense beeldhouer, Sanja Ferlov het eqter gereeld aan een van haar ghoansustera imev. Commie Niangwe van Matatiele@) in Suid-

Afrika geskryf. Na haar afsterwe if ook hierdie verhbinding |

Gest aak.

Een Vert die groctete etruikelblokke in my anderneming was am

met Mancaba in aanraking te kom. Toe @k ham uiteindelik on 24

Julie antmoet, is @k vergeker van sy steun. Hy beklemtoon die

belangrikheid daarvan dat gespreksgenoate inligting uitruil sodat
hulle by â\200\230nm bÃ©epaling van benadering - wederaydse vertroaue - hart

uitkam.

Voor my vertrek na Enqgeland, sien @ek weer (30 dulie) vir Ernest
en Wonge Mancoba. By daardie geleentheid lig hy die sluier oor
die keerpunt in sy kunghenadering: Faull Guillaume en Thamas Munro
ee Primitive Negre Sculpture tkhyk 2.2) wat hy in die Kaapstadse
Openbare Eibliateek geraadpleeg het. In die laaste hoofstuk gaan
die skrywers in op die vernuwende uitwerking van Afrika se
beeldhoukuns en musiek ap die kuns van die Weste aan die begin
van die vin tigete BEL e
Sei.) Van Gogh-oorsigqtentoonstellings in Amsterdam en Otterle (18
em ii Julie):

Gerard Seketa anthou (Lindap 198@: 18) hoe Mancaba, toe hulle
destyds gsaam onderwys aan die Khaisa SekendÃ©re Skool (digby
Fietersburg) gegee het, na die lewe van Van Gogh verwys het as
ragiyn vir die kunstenaar. Daarom het ek van die geleentheid
gebruik gemaak am die Van Gagh-tentoanstellings ter herdenking
van Yan Gogh se handerste sterfiaar, te besoek.

Qar die jare het Manceba se agting vir Van Gogh nie afgeneem
nig, Of sy aanbeveling lees ek (in vertaling) Antonin Artaud se
apstel (wacrmee Manceba identifiseerd: Van Gagh au tle SuicidÃ© de
la BecietÃ©, Dit gee my â\200\230nh indruk van sy heuding as kunstenaar

teengar die gemeenskap.

Ly

betapthr-Z,

Mancoba en Ferloavy se eenvoudige leefwyse en hulle toegqewyde

manier van skep, staan lynreq teencar die obsessie met proadukad @ â\200\234oun
en erkenning wat nou amper sinoniem met kunstenaarskap geward het.
3.2 Landen (1 oâ\200\224- LE Augustus 1990)
Navorsing in die British Library het my uiteindelik gelei na publikasie@s wat @k in die Rhoades House Library, Oxford, in die CMS Max Warrenc-versameling kan raadpleeg. Hulle hou verband met Grace Dieu, die Anglikaanse onderwyskollege naby Pietersburg waar Mancoba apgqelei is. Twee boeke van die stigqter van die kolleqe eerwacede Johm Lahimer Fuld er idie latere biskap van Lebambead gor sendingwerk in suidercAfrika: African Native Nissions en The Romance of a Seuth African Nissian, apook H. FF. Thampsan se Horship in Gther Lands ta study of racial characteristics in Chrdztian Worship).

In die laasgenmemde publikasie is Mancoba se Bantu Nadenna as frontispies afgebeeld en Thompsan (1935: 141) verwys na die stuk wat Mancoba in i929 qekerf het ag: "Perhaps the most notable wark of arh that can ga far be shawn is the Madonna carved in wood at Geace Dieu, where woodwork and carving are taught; it is truly African in spirit...". Thompsan benadruk die gebrek aan waardering vir die kunguiting van swart Christene. Hy betreur dit dat sa min gedeaen is om die weefwerk van die Ashanti en kralewerk

van die Â¢oe@loes vir gebruik in die kerk in te se@n. Verder wys hy

daarag dat die Italiaanse madonna haar baba anders vashau as

*

Bwart maâ\200\231s, Gaaran if guike beelde vreemd vir die kerkgangers van

Afrika. Daarenteen onthau hy die waardering wat â\200\230nm swart diaken getoon het vir â\200\230n uitbeelding van Christus in â\200\230nm Zoeloe-hut.

Naveae car â\200\230nm beeld van Manceba wat in i938 deur die Universiteit van Landen aangekoap is, het niks opgqelewer nie.

In Belvedere, Kent, het @k die kerk van Sint Augustinus van Rantelberqg besaek. Mancaba ge beeld van diG@ heiligqe wat hy in opdraqg van die seungskilub van die gemeente in I9SS2 ultqevoer het, ig heeds â\200\230’n gewaardeerde ghuk. Die inskrif is inderdaad N. EE. Mancoba. Dit is vreemd aomdat gy voorlettera E. MM. is. Twee maande later verduide@elik Mancoeba: Van die Sjangaanv-mynwerkers wat saam met gy pe aon die Qee-Mand gewerk het, antvang hy benewens die name wat ey ouers ham geqee het, die naam van die grondleqger van die Bjangaans, Nqungunyana.

In Landen het @k twee persane ontmoet wat hom as student aan die Universiteit van Fort Hare geken het: suster Mariya van die Cammunity of the Resurrection of Gur Lord en mev. Ludwick Fetersan inÃ©e William). Wit die anderhoude wat ek met hulle gevoer het, lei @k af dat die rassedishriminasie in Suid-Afrika vir Manceba verbitter het. Met tye was sy aptrede diÃ© van lydelike verget. FPetersan antheau dat hy as shudenteraadevacrsitter sy medestudente gemaan het teen Btereakipes en vaurespraak gemaak het vir gelykwaardigheid tussen mense. Die indrukke van beide seqspersane sau later deur die Deense keramiekkunstenaar, Christian Foulsen wat hom by sy aankams in Parye leer ken, bevestigq ward.

o.5 Denemarke (15 â\200\224 Si Gugquetus i990)

oo

eee dl Rogpenhaqen

My bes

9@k aan Denemarke het saamgeval met Mancoba se vakansie in Kopenhbagen. Hy en sy seun het by sy handelaar, Mikel Ander eer , wat my dikwels oarqgenoaoi het, tuisgegaan. Soa het ek Mancoba beter ieer ken. Ons infarmele gesprekke wat tot wedersydse apenhertiqheid gqelei het, was waardeval vir die onderhoude wat ek tydens September en Oktober met ham in Parys sou voer.

Ek Met veye toegang tot Mancoba ge khungswerke in Andersen se KuUMmSeaad @em huig geniet. Daardeur ken @k â\200\230nm indruk varm van sy kuns oa die Taeede Wit et doars’on tat i990, My khoantak met Andersen stel my in ghaat om @ersterangse kennis van die beeldhoukuns van Ferlov, wat agk goed in ey versameling verteenwoordiq ig, ap te doen. Verder het ek vrye toegang tot sy boekery geniet. Dit sluit onder andere baie seldsame Cohbracvpublikasies in. Deur hierdie bloogtetelling, raak @k bewus van die wedersydse betekenisa van Fevloay em Mancaoba ge kunguitinge. Dit wan daaram nie â\200\230nm geringe ervering mie an die film, Senja Ferlov Nanceba, van Torben Glarba em Ebbe FPre@eigler te si@nm mie. Die film is in i823 gemaak. Ferloav was hoe r eecde giek, Deur Andersen en Wanga Mancaba bekom @k on hopie daarvan.

Deur my anderhaud met die Deense kheramiekkunstenaar, Christian Foulsen, kiry @k ingsig in die kunsanderriq aan die tcole des Arts DÃ©ecaratife, crue dâ\200\231 Ulm, in Parys em ook Manceba se verhbitterde houding ten apsiqte van EurapeÃ©res. Hulle het albei aan die kuneskoal anderriq antvang. Omdat Poulsen Engels magtiq was, is

hy gevea am ham occu die "â\200\234Engelemanâ\200\235 te antferm toe Mancoba enkele

ee
ue

wek@ ma dig aanvang van die akademiese jaar ham in Okteber-

November (19Â°38) by die shoal aanmeld. Die onderrigq daar het nie
veel ruimte gelaat vir aorepranklikheid nie. Poulsen anthou hoe
â\200\230ha gorepraiklike antwerp van Manceba geen waardering ontvang het

mie. Dit was â\200\230nm reli@f vir â\200\230'nm restaurant. Daarome moee wynmaak

verbeeid word. Manceba gebruik die maak van palmwyn as onderwerp

em l@ khiem ap palmbame. Foulsen wat â\200\230nm ultetekende pumt key wir
ay â\200\230atgesaagqdeâ\200\235 antwerp met druiweblare is se ontgoagel deur die
gebrek aan waardering vir Maencoeba eâ\200\231n dat hy besluit am nie

banger aan die skool te studeer nie. Mancoba bly eqter aan tot

1940 wanneer hy as Eritse onderdaan deur die Duitse besetters

geGnterneer ward.
hme

Pouleen gee my 9m qo@ie@ indruk van die Mancobas se daaglikse
bestaan na die corlog, @ers in Kattinge, Denemarke, @n later in
Qigny-en-Valoaig in Frankeyk. Grethe-Inge Petersen wat saam met
die Mancobas by die Birch-kungsaal in Kopenhagen uitgestal het,
bevestiq FPoaoulsen se herinneringe aan die Kathinge-tydperk toe
Mancoba vir byverdienstes ag plaashulp gewerk het.

In Fopenhagen beseek @k drig privaat-versamelaars en in Den
khongelige khobberetiksamling (Kaninklike prentekabinet) in die
Staatemuseum key ek teeqang tot die werk van Mancoba em Ferlov.
Die drie vergamelaars in Kopenhagen (benewens Mikel Andersen) het
werk wat dateer van 1940 tat 1984,

Die tandarts-eqpaar Skalling is in besit van Mancoba se eerste

DecrnrAQ
olieverfehildery wat in I?G@& vir ire Ae qewaarcdeerr ie.

Hulle het dit bekam toe die Manceabas neg in EFattinge gewoon het.

Die ander twee versamelaars is die skrywer Poul Vad en sy vrou,
Rarin, em die direkteur van die Deense EKoninklike
Forseleinfabriek, Ebbe Simansen, en sy vroau Katherine. In die
Glyptoathek het ek ook ma die beelde van Ferlov gaan kyk.

QOngelukkiqg kan ek weens die somervakansie nie Den Frie
Udetilling-katalogusse wat in die bibliote@k van die Kopenhaagse
Runsakademiea bewaar word, raadpleeq nie. Manceba het vir drie
agtereenvalgende jare aan die vereniging se tentoonstellings
deelqeneem.
wee behind eek
Dig museum vir @letydse kung, Louisiana, Ps by Humlebek qeleÃ©.
Senewens â\200\230'm besaek aan die museum slaag @k daarin am â\200\230nm afspraak
te maak met Steingrim Laursen, een van die direkteure van die
MUSeum, Laursen was in iS??? die kurator van die Ernest Mancoba˜
oaorgiqtentoonstelling wat deur Denemarke gereie het. Verder het
hy ulteoek-stukke van Manceba en Ferlov in sy elie versameling.

Laursen beverhiq my vermoede dat Manceha se voorgaat-fiqgure
Verband kan hau met portrette. Alhnoewel hy nmaoit met Manceaba
daarcc gepraat heh nie, vanwee die persocaniike aard daarvan, het
hy a@anvaer dat Ferloavy en Wenga dikwels die madelle was.

Die verhoauding tussen portret en totem is â\200\230nh wesentlike
anderskeiding in Mancoba se beelding. Daarmee kry die individuele
â\200\2304 al Gemene seaqindaskrag.

Op die carsigqtentoanstelling van Mancoba ward â\200\230nm ekildery wit
i??7i in die katalogus aangedui as ae oe tot die versameling

Centre Nott oe /| at eft
var die Georges Pemp 3 dou kute>-en ol tude seMtum in Mayes. My
CAF tine

oe
ohh ofite

navrae by die sentrum om die werk te besigtiq het aan die lig gebring dat daar geen dokumentasie oor so â\200\230n stuk bestaan nie. Qmdat Laursen die oarsigtentaonstelling vergarg het, kan @k van hom hoor dat diÃ©@ aankean vir die Fampidau gedeen is deur die voriqge direkteur van die sentrum, Pontus Hulten. By my terugkeer in FParys het ek Ad vergeefs met Hulten in aanraking proabeer kom. Sy gehrelaresse ge yvooretelle aur waar die stuk mag wees, het nike apgelewer nie.
wee Reus
By die Funsmuseum in Aarhus is ek antvang deur Dorte Olsen wat vir â\200\230on jaar in Buid-Afrika skoclgehoau het. Sy het toegesien dat @k die werke van Manceba wat an daardie tydetip in die kluis en Sr eel shi Kak bewaar word, besiqtiq en die relevante dokumentasie antvang. Mancaba ge ekiidery in hierdie versameling is â\200\230’n ekenking van die ingenieur Carl Thyrre. Hy het â\200\230n klousule by sy skenkingadakument toegevoeg an te #@ dat hy nie vrywilliqlik van die werk afstand deen mie. Thyrre het glo â\200\230n ongelanflike dokumentagsie apgebou van andertekende muurskilderye oor die wereic.

in die Arhus-Museum word i9O7/191O as geboartedatum vir Mancoba aangedui. By bestudering yan dokumente in die Transvaalse en

Tee DA
SBentrale Argiefbewaarplek het dit vir my duidelik geword dat daar

hotsende geboaartedatums vir hierdie kunstenaar bestaan. Mancoba

self wag aonwilliqg am uiltsluiteel te gee. Daaroam het @k navraag by

die Universiteit van Fart Ware gedoen en an ey studentekaart ward

29? Puquatuse iVO4 aangeqewe.

i969 het Mancoaba in die Kunsmuseum van Aarhus ten toan
qeathel.
ee + Viboieg
Op pad na Holetebra, waar Mancoba ook in 1969 uitgestal het, doen
ek aan by Viborg. Daar kan @k nie dre. Finn Jeppesen en sy vroau,
Darte, 8 vergameling sien mie. Im hulle besit is @en van Mancoba
Se aangreypendste tekeninge. Dit is afgebeeld in die katalogus van
die Cobracoarsiqtentoonstelling van i982. In hierdie getuk gee hy
â\200\230mn deerniswekkende beeld van verwanding. Dit sau kan aansluit by
die kiruigiqging van Christus goacs afgehe@eld in Eeoaby-Johansen

(i947: L108) se boeek oor Middeleeuse muurskilderye in Denemarke.

Mancabea maak die tekening in i947, (n jaar voordat Cobra in Farys

gestiq ward. Dit, agmede sy werk voordat hy gefnterneer is, lewer
sale

bewys vam Sy unieke varmgewing voardat hy met Cobra in aanraking

kom.

weoeet Holetebra

Benewens â\200\230nm amnvattende vergcameling Afrikackuns het die Kunemuseum

ep Holetebra aok verteenwoordidgende voorbeelde uit dig oeuvres

van Ferlov, Bidle en Henry Heerup (1907-).,

eeoeÂ® Silkebarg

Troeie Andersen isa die direkteur van die Silkebarg-Kunsmuseum.

Asqer Jarnm se hung en sy private kunsversameling vorm die kern

var die Silkeboarg-Kungmuseum. Andersen is nie gsleqs â\200\230nn kenner van

die werk van darn, Ferlav en Mancoba mie, maar ocak van Casimir

Malevich (C1G7E-19R5) @n e@ietydse kunetendense. My besoek aan

Blikeboarg was ap die voaoraand van sy deelname aan â\200\230nm Malevich-

ee

simposium in Rusland. Andersen het die inleidende opstelle in die kataloguese van Ferlov sawel as Mancoba se oorsigte in 1977

geskryf. Van sy pen verskyn oak â\200\230nm monogeafie car Ferlav,

mR

a
pee
3

Qok hier, by diÃ©@ kunemuseum wat deur Agger Jorn begin is, is gul aontvang en gehelp. Weer het ek toegang gehad nie slegs tot die werk ap uitetalling nie, maar ook tot diÃ©@ in die prente@kabinet @en kiwis. Verder het Andersen toegqesien dat ek ingae kry in aorepranklike geskrifte van Manceba: sy stuk in Engels oar die kunstenaar van Afrika. Andersen vertaal dit in Deens: fen Afraikanske Kunstner vir die tydskrif Hvedekarn (Augustus i942, na.4). Verder is daar in die Kunsmuseum se argief â\200\230nm Engelee trangskripsie van â\200\230n anderhoud wat Andersen met Mancoba in Parys gevoer het (1972). Albei tekste is in Deens apgeneem in die Ernest Mancoba˜ooreigkatalagus CLOT) s

Vir Andersen beteken Mancoba se swaai weq van beeldhouwerk na die pikturale uitdrukking dat hy wil vermy am hautenywerk te lewer im die idiagom van Afrika. Nie Bern var die beelde wak hy in Europe gekerf het, is terug te voer na Afrika-vaorbeelde nie, maar sou hy egqter die voorgaat-kanfiqurasies wat hy skilder, in

Â® Rout kerf, kan dit dalk die geval wees.
Seo. ? Roskilde
Roskilde iS wee van Kapenhagen geleÃ©. Digby, in â\200\230n gehuagie, Kattinge, het Ernest, Sania, en Woanga tydens 1947 tet 1951 gewoon. Grethe-Inge Fetersen herinner haar dat Ferlov in die kombuis g@werk het en Mancoba ap die solder. |

Hulle@ raak bevriend met dr. Ib en Nette Munkvad. Ib was die

hoat van dig peiqiatrie

inrigting op Ragskilde, die Sankt Hans
Hospita@al. (Dit was in hierdie hospitaal waar Asger Jarn van sy
Frangse bedimiviageding ontslae probeer raak het deur tekeninge var
die pasiÃ©nte te bestudeer.) Mancoba en Ferloav vertaal vir Munkvad
â\200\230a peigiatriese teks uit Deens in Engels.

Verder maak hulle Gok vriende met die Wrem-egpaar, Uwe en

arethe-Inge Petersen. In 1952 stel Manceaba, Ferlov en Fetersen

gaam by cie Edicch-kuns

cal am Mapenhagen tern toan.

Sawel die Munkvad- as die Wrem-huishoudings is nie meer
dieselfde ag destyde mie. Hulle kinders en diÃ©@ se vriende het my
toegang tok die versgamelings verleen.

By die woonplek van die Wreme im Roskilde if ek antvang deur
Rent Petersen. Grethe-Inge (Uwe ig reeds ocorlede) woan nou in
Ropenhagen, maar sy was ultetedig toe ek met haar in aanraking
wou kam. Kent Petersen was a hulpvaardiqg om die inligting wat ek
van haar benadiqg het vir my deur te stuur. Met ey hulp kon ek â\200\230Ã©n

beeld van Manceaba besiqtiq wat nog glad nie gedokumenteer is nie.

VYerderc het mev. Edirgit Munkvad, die skoandagter van dr. en mev.
Munkvad, my aandag Hevcaete ao dig briewe van Sonja aan Nette
Munkvad wat mou in die Raoskilde-bibliateek bewaar word. Daar is
egter â\200\230n embarga ap vir die volgende SO jaar.

oe4 Paeys (1 September - SO Oktober 1990)

Mancoba se apenhartige mededelings het lig gewerp op baie vrae en
Giseings wat by my andersoagk im Suid-Afrika antstaan het.

34,1 Ryketentoanstelling

Media-dekking in i936 was nie juis nie. Mancoba het geen beelde

vir die Departement Naturelle Sake se uitstalling qekerf nie.

tof (â\200\230Sien bekendstelling, 2.) My aannames dat Musician, Figure of a
U â\200\224 MAH MAA
woman vir die doe@l ge@kerf if, was verkeerd.
Ow

o.4,2 Afrika-agteragrand

Dear heer verwarring im die literatuur oor Mancoba se volksverband. Suid-Afrikaanse branne neem ham Fingo {Rand Daily Maid, 14 Maart 1934) em Xhosa (NTS-lÃ©@er, m. Si?/S041). Vir Foulsen (i967: 29) en Lambert i983: 103) is hy Zoeloe. Mancoba self sien nie â\200\230n breuk in die Magunichband van Fingacgoeloe nie.

Hy heb sy familiegeskiedenis vertel sao hy dit van By ma gehoce het. Die Fingaâ\200\231s (gwerwers) het nie met Siaka se deapotisme akkeaard gegqaan nie. Daaram moaese hulle uit Zoeloeland padqee. Die Fingaâ\200\231s vind toe â\200\230’n tuilste onder die Xhoasas in die Transkei.

Die verhaal van sy moeder se eile familie en hulle uittoag het â\200\230n anuitwishbare imndruk ap ham gemaak. In hulle geselekanp was â\200\230n gracak jie riot al so swak van die ouderdam was dat die janger mense haar moes dra. Toe dig ou mens sien dat sy haar groep se tog vertraag en dat die afstand tussen hulle en die agtervolgers krimp, het ey haar familie ocoarreed am haar agter te laat. Deur die offerdaad het sy verseker dat haar stamgqenaote veiligheid bereik.

in aaneluiting by die rol van mandelinge caorlewering het ook ter gprake gqekanm sy moeder se waardering vir poGsie., Mancoba is as kind getref deur die gebruik van taal in gedigte wat hy

verbied is am te bhesig. Omdat hy hierdie dighrepansie mie kan

ye
he F

vVerstaan mie het hy sy ma daarcar uitgevra. Sy verduidelik dat die "ansegbareâ\200\235 ges@ moet word vir die weleyn van die gemeenskap. Later in sy lewe sou hy eers besef dat die "â\200\234onsegbare" verband Haw met khunstenaarakan.

ay moeder heb vir hulle vocuqele@es uit Rubusana se Ityala Laâ\200\231 mamele (Verheor van die tweeling) en hulle aangemoediq am gitate daaruit te leer. Sy het Rubusana ge styl aan hulle YOOrGeNGuU && navalgingswaardiq. Toe Mancaba student aan Fart Hare wag, heb hy die shrywer apgqesaek. â\200\230om Ander boek wat ey moeder oaak aanbeveel het, was van â\200\230nm Sothoergkhreywer car die moaard ap Sjaka. iDie ghkhrywer se naam het ham antqaan.)

oe 4, 3 Quderdamegroaene

in @@n van one geaprekke het Manceba aandag gqeqee aan die betekenia van aquderdamsgqroaene in die gemeenskap van ou Afrikas Die reqte van di@ individu binne soadanige groepe en hoe die hele gemeenskan die kades in aq neem. Hy anthau hee sy moeder perioadiek deur die VPOUG van haar groenm opgesoek if en dan het

â\200\230

Ruble vir â\200\230nm ruk hulle huisheudings gelas am te gaan khieinpatte maak. Dig afekeid en terugkams was seremanieel. Die alledaagse

gqebruikeartikels {hauers vir water of bier) het daardeur â\200\230n

dieper theilige) betekenis aangeneem. Dit is hierdie noanodsaaklike agting vir mengwaardigqheid wah Karl Marx volqens hom misgqekyk het in sy veceruitekoauings vir â\200\230nm ander hestel,

Die diepgewoartelde humanisme van au Afrika gaan hand aan hand

met die voargennemde. Sy moeder kan dit vir hulle nie genoaed

benadruk mie, dat die mens slegqs mens is vanweÃ© ander menses:

ofee \

â\200\234Umut riquimuntu ngebanye abantuâ\200\231. Heb hierdie woorde van gelaat in die mens sluit Manceba â\200\230nm televisie-proagram vir die Franse televigsie ocr ham en ander kungtenaars in Parys wat nie Frans van gehboaarte is nie, af. (â\200\230Die vervaardigers is Agence du Court MÃ©@trage @nm ans is genaoi am â\200\230nm voarvertoning by te woan.?)

oe 4,4 Mame

Ernest ge tweede naam is Methuen. Onder gy pa ge aanvoering het â\200\230 Qgroen swarkh mense wat by die EBritse magte aangesluit het gedurende die Tweede Vreyheidecarlag vir Lord Methuen kanonne wit Kaapstad noarde toe vervoer. Sy Engels was uiltstekend want hy het anderrigqg antvang aan sendingskoele in die Oos-Kaan waar sy pa voor die runderpesepidemie â\200\230n gevestiqde beesboer was. Verder het hy as tolk tussen Methuen en die swart werkers in die reqiment apgetree. Sy bewondering vir Methuen is bevestigqg in die naam van ey oudete seunm. Hy het sy hinders ack van die anthutsende beleq van Mafikeng vertel.

Ngungunyana is Mancoba se Sjangaancnaam. Die Sjangaanwerkers wat saam met sy pa op die Camet-myn in Boksburg gewerk het, het gevirra dat ey guers ham oak sa nmoem. Dit ig die naam van die grandleqger van die Sjangaans en in â\200\230Ã©n loflied vir ham kam die volgende etrefe voor: "Ngqungunyana, jy wat soos die gees van â\200\230n vVoOGL i, â\200\230m vo@l sea graot dat as dit ap â\200\230n boom gaan sit, die beam buig, die bhaam neerbuig", Een van die lofsangers ander die qroen mynwerkers het die Mancaoba-cquerpaar besoek en die gediag yoorgedea toe hy die babaseun sien. Mancoba werk hierdie Afrika-

Maan Naas sy westerse maam im as hy sy St Augustine of Canterbury

sea.

anderteken.

we 4h Ved ence

Mancaba het my aan een van ham en Ferlov se naaste vriende, Clarisse Pensa, voargestel. By haar aan huis hang drie Manceba-tekeninge uit die jare vyftig tae die Mancobas op Oigny-en-Valois in Naar ouers se koathuis gewoon het. Ek het haar eers teen die einde van my verblyf leer ken @m @k kon toe nie â\200\230nm besmek aan die darpie bring mie. Vir dekument@re doeleindes het sy my â\200\230rn huierolopr ent van â\200\230nm vakangsie van die Mancebas in Bretagne gewys. Sy g@if het dit geneem vraeq in die Jare sestiq en daardeur kan @k Om aindeuk key van die Mancobas se gesinslewe.

3.4.6 Afrika-kuns

In die MusÃ©@e de lâ\200\231hamme en MusÃ©e des arts africaing et ocdÃ©aniens het ek die geÃ©leentheid gekry am Wes- en Sentraal-Afrikaanse beelidhaukuns te bestudeer en am patrane na te gaan tussen Mancoba e@ udtdrukking @n diÃ©@ van ou Afrika. In die biblioteek van die Mugse@e de lâ\200\231ohamme kan @k ook verwysings ma Rousseau se Le MusÃ©e Vivant key wat Mancoba se brief aan diÃ© tydekrif aan die lig gebring het. Gnqgelukkiq kan @k nie Mancoba se opstel oar kulture by kruispaaia wahoin Le MusÃ©e Vivank verskyn heh, in daardie biblioteek apepace nie.

3. 4,6 Werke

Mancoba 86 oe@uvee is beskeie in aomvang. Ek kan saver slegs 144

wer ke ansmeacr.,

Sea. but Suid-Afrikaanse stukke

Qnder die dokumente van Naturelle Sake in die Transvaalee en

sentrale Argiefbewaarplek in Fretoria ie vermelding van werk ter
waarde van Â£100 vir kopers in Engeland wat Mancoha met hom sou

Ssaamneem., Hiervan anthau Mancaba weinig, behalwe dat hy â\200\230n stuk

wat ovir ham betekenigval was vir â\200\230nm profesear aan die Landan

Behaal af Ecanamics geneem het. Navrae in London het niks
apge@le@wer mie fkyk 3.2.).

Die Bantu Nadenna wat Mancoba vir die Maria-kapel op Grace Dieu
gekerf het in i929, beskoau hy steeds as Geen van sey belangrike
etukke., (Vandaqg im â\200\230m kapel van die Order of the Holy FParaciete
Sisters, Mangini, Swaziland.) Hy anthoau dat hy en suster Pauline
indringende gesprekke gevoer het voaordat hy daaraan begin kerf
het. Hy was baie ander die indruk van die verantwoordelikheid wat
op Maria gerus het en die pligqshesef waarmee Sy @anm haar oodrag
gehocr geqee het.

In Fadth (1936) hervat hy die idee van moederskan en
Verantwoordelikheid. Die werk antstaan na sy kennismaking met
Irma Sbhern, Lippy Lipshitz @n die boek van Guillaume en Munro.

Die band tussen meeder en kind neem hierin â\200\234n aerkragqtigheid aan,

Dit vergskil heeltemal van enige moeder-en-kind-vertolking in die
Afrika-kuns. Vir Deense kenners van sy werk aan wie ek â\200\230n fata

van die etuk gewys heh, if da&arin coreenkams met die kherfwerk van
Groenland. (Die @ienaar van die stuk is anbekend, maar gelukkig
het (Sn neqetief van die foto wat in The Star verskyn het behoue
qebly. 3

Mancaoba heb ary aandag gevestig ap â\200\230n beeld wat hy vir die

Universiteit van die Witwatersrand gelewer het. Hy kan glad nie

ek

heer onthau wie die professar was wat dit in antvangs geneem het

nie. Wat hy wel onthou, is dat die stuk mynbou as tema gehad het.
Sy Fokuspunt was â\200\230nm mynskag. By uae kerf van die stuk het hy hom
besigqg gehou met vrae oa die aard van gemeqaniseerde arbeid en
die khlemverskuiwing van landboau ma tegqnologie. Op daardie stadium
het hy geen kennis gedrea van die Italiaanse Futurisme nie. iDie
etuk kan tot dusver nmaq mie apgespoaor word nie.)

Mancoba herinner ham ack dat hy en sy leerlinge in die jare

U taintig 5 CR Rn ti pet ks Mer eat @ versamel het in die dra@ lanie
agter die kollege op Grace Dieu. Hulle het dit aan die
Univergit@it van die Witwatersrand se Dia kenint Antroanealoacdie
gestuur.

Cincher Maric cobs a ge baAQasieG wad om knapkierie @en â\200\230nm krokedil uit
ebbehaut "to give me courage an my way". Altwee hierdie stukke
dud oop die betekenia wat die tradisionele kunewerk vir ham
ingehau het. Toe hy in IVS die land verlaat, is hierdie
hunsvarme nie in dig beetaande kunsamiseums (Jahannesburgse
RUNSMUseum @m Suid-Afrikaanse Nasianale Kunsmuseum, Kaapstad)
apgqeneem mig.

7m 3.4.9.2 Week im Europa
Mancobea is â\200\230m atadiqe werker en daaram if By oeuvre nie gract
nie. Verder moet in ag geneem ward dat sy lewe van gebrek aan

materi@le middele dikwels daartoe qelei het dat hy en Ferlov

Verplig was am etukke maar agter te laat as hulle â\200\230n ander tuiste

Moe aBoek,

Mancoha is â\200\230nm verantwoordelike werker. Van elke merk wat hy.

maak, gee hy rekenskap. Vandaar dat sy beelde, skilder- en tekenwerk verskil van die apbruisende "spontanefteit" wat die meeste lede van Cobra ge anderskei.

Vandagq i6 daar enkele werke uit die jare vyftiq, sestiq en tagtig in ey besit. Ek is toegelaat om hulle te dokumenteer. Bit i8 Gpvaellend dat al hierdie etukke â\200\230n gentrale konfiqurasie gemeen hek wat ag
aproen. Gy beeldmateriaal is Afrika-geriq, maar sy teqniek is @ietyds mek die klem ap die autanomie van lyn, kleur en viak.
$# BSamevatting
Naae Mancoba ge voorgaat-konfigqurasies: im sy woark hang â\200\234nm @ts van James Ensar. Dit stel CAristus se integ in Brassed vacr,. Mancabe heq baie waarde aan hierdie etuk amcat Ensar die â\200\234ansegqhbareâ\200\235 daarin durf s&. Manceba se waardering vir

die reliqieuse andertoan van die Ensear LS, is tekenend van sy

kuneshbenacdering. Vir han is die gq@estelike aspek in kuns

deurslagqqewend.,

Deurlapend in Mancaba se oeuvre is â\200\230nm religq@use lyn. vroaegete etukke was Christelik van aard want hy voer hulle vir die Church af the Frovince uit. In die werke gsheun hy sterk ap die natuurlike voorkams van die geqewe: Bantu Nadenna en st Augustine of Canterbury. In die laasqencemde stuk voer hy ook nmougeset die vereigstes van die kerk-kledy uit. Sy Future Africa kan as (â\200\234nm volveering van die tendens beskau word.

in 9Â°36 vind daar â\200\230nm khentering in sy vormgewing plaas. Dan kiry

die aard van die materiaal waarin hy werk groter seqginagskrag. Hy

deins mie terug vir verwringing van die natuurlike vorm nie en maak hom gaandeweq los van die spesifieke model: Nadenna, Nusician, Figure OF & woman en [mn macvenckind-reliÃ©@f. Al hierdie verkennings weg van die dwinglandy van nabaatsing vind neerslag in Faith.

Voor Mancaba ma Eurage vertrek, het hy ham reeds loggemaak van die tirannie van mabootsing. In die verband (sa neem @k aan} ghraag Gbhern, Lipshitz, Deiambea en die boek van Guillaume en Munro hom. As hy in FPareys kom, is hy anmtvankilik wir â\200\230n veranderde VOR mOGwT mG.

Tot dugver verantadsaanm kuneghistarici die betekenia van Guillaume en Munro gee boek en Manceba se besoek aan die British Musg@um. Daan weed aiateded aanvear dah Mancaeba eera in dig MusÃ©e de iâ\200\230hamme met Afrikackuns in aanraking kom (Bille, i949 en Andergen, if??, beide gander paqinering). Manceba besigtiaq die vYergameling van Afrika- en Oseaniese kuns in die British Museum enkele maande voor hy Kemmis maak met die versameling in die MusÃ©e de i hamme.,

In 1939 en i940 andersoek Manceba die selfetandigheid van iyn, kleur en viak. Sy verkennings bring aan die lig dat assoasiasie â\200\230n rol gpeel. Die simmetriese plasing van spirale af â\200\230n Sigsag kan

&Secggiagsies wek: hulle word ge@laatetrekke, Die moauntlikhede van

if

. s

aseagiatiewe dyn is leqia as â\200\230nn mens ma sy "Simnetri eseâ\200\235 tekeninge tqesiqte/maskers) in die kunsmuseum van Silkebarg en die Skalling- of Jacebsenvergameling kyk. In cdieselfde periade

gebruik hy soartqelyke tekenmiddele in â\200\230n verdere nan-

oy

if

referensiGle hoaedaniqheid tdie iyn- @en vlek-tekeninge in die
RUN SMuUeseum, Silkeboard).
Ne die Tweede Wereldaarilag verken hy dieselde merke drie-

dimensioneel en weer eens wek hulle MOS8Lasies met maskers of

portrette theelde in die Munkvad-vergameling). Dit is amk in hierdie periade dat hy die qubanamie van die dravlak ma vare Gbreadng. Tusgen @lke kle@urviak en lyn is daar die alamteenwoordige draviak fanbeskilderde seiddaek): skhilderye in die La Ceaur-, Murnveade @m Var Stui jvenberqversamelings. Hierdie beelding kenmerk gy ghkhiliderwerk van die jare vyftigq.

In die jare sestiq begin hy stelselmatiq die kleurviak oplos in anafhanklike kleurtoetse., â\200\230n Tatemfigfuur wat verwantskap toan met die kota-grafbeelde van Zale begin â\200\230n gentrale plek op sy prentviak inneem. Die gestalte bly daminant tot aan die einde van Gie jare taqgtiq. Hulle neem vergekillende â\200\234personagesâ\200\235 aan. Soames is hierdie kanfiquragsies militant iskilderye in dic KUNE MUSeuMmsS van Aarhus em Silkebarq) @n sluit mulle aan by sy St Augustine ef Canterbury.

Ne die bevestiqende militante figure is daar â\200\230’n periode waarin mivellering van die duidelike varm voorkam. Dan wend Mancoba hom tot oliemastelle en gebruik hy amper uitseluitiik die landskapformaat. Uit hierdie nivellering van die duidelike voarm antetaan â\200\230m kalligqrafie. Hierdie beelding neem car in sy resente tekeninge (1990),

Vandagq is Mancoba bejaard en hy gskilder in daglig, daaran het

ek omy afeprake (twee heer per week) wir die aand gere@i. Hy is

:

cdruk aan die skilder vir â\200\230nm tentoaoanstelling aan die @inde van

i@91 by die Mikel Andersen-Kungsaal in Kopenhagen. Toe ek verlede jaar sy joaongste tekeninge sien, het dit my opgeval hoe daar â\200\230jn formaatverskuiwing plaasgqevind het. Sy totems verander in elegaartige ghriftekens.

oRronnmelilys

tei Publikasies thoeke, tydskrifte en daghlaaie)

Alexander, Fit. ise. Runs ain Suid-Afrika sedert 70, Kaapstad: A.A. Balkema.

Andersen, TT. i???, Ernest Nanceba. Kopenhsadgen: Eks-Shkolens Trykkeri.

Berman, EE. i970 en I9G3. Art and artists of Seuth Africa. Cape Town: ALR. Ralkema.

Bille, E. 1969. Ernest Nanceba. Holstebra Kunstmuseum.
Sraby-dohansen, &. i4o,. Ben danske Billedhibel, Koapenhagern: Gylidendalekeboaghandeli Nardigk Forlag.

Cage Times (The): Exquisite werks ain wood. IS/O2 SIGS.

Cape Times (Thedl:s Native secutpter te get Ads chance. LO/OR/19R4.
Figlan, M. if G2. Ntate Sekato, Staffrider, Band &, Nea. 2.
Bransem, HH. iI9hi. Dib eee kuns ain Suid-Afrika. Sc aktGvil Ver Anveitho-uitqevwers.

Grace Dieu Bulletin, December i934.

Guillaume, FP. & Munro, T. i968 therdruk van iVeae-uitgqawe). Primitive Neera Sculpture. New York: Hacher Art Rooke,

Lamserh, dei, iVas. Cebra. Loandan: Sotheby Fublicatians.

Landag, &, iVha. Gerard Sekate. Randburg: Dictum.

Lipshitz,
Manca es ,
Vivant.
Mancaha ,
AUGUSTUS.

Pariccds& .

Linienm, iS Oktober,

Ndebele,
through h
Neve, C.
Poulsen,

Forlag.

a
{.
O.

oe

ge
wd ae

NN.

is

iov4, Leen

it
ant ot

Wi os

19o2

IGae

4 v
LISS

remaster

pain

196?

Rand Daily Nari

Rankit, E

star (The?

ae

/˜

TRCN Scart ,

*

â\200\235
?

iy

MH

Las

Negra Â¢

1. Gerard Sekat

intreadu

ction

o, The African Drum, dune.

ala connaissance.

Le MusÃ©e

Â» Ben Afrikanske Kunstner. Hvedekarn, mo. 4,

Â»Â« FPraechtvaers&

Band io ona.

Â» Reticent, he

tings.

Â« World

(The.

Staffrid

Underweaad.

Crafts

Soud pt or

Neer Fh,

am negerkunstens st
&

expressed Aids phile
er, Band & Ne. 3.
Landan: Thames and

Caouncid. Copenhagen

& ambition realised,

iiperdoader.

sephy of life

Hudsan.,

Hast & Sans

Laff i946

Images at wood. Vea ane Art Gallery.

ane ee

oo. Came Re

at angi

Van der Hergjden,

stud jvenber @.

wie EG" 2 Ge
Ndebele,
Fetersen ,
Stagletan
uit Kerk-
Valerie,

Qur Lard

&
MN.
kK:
%
rics
di

sing eee

a fF,

Vay,

ae

Varcler

tule

PSS We

5 Neen

set ook Africa

- Amster

rehip ain

_ mea

ae 7

SeGr aven

&. Cobra
Pere

a

CSL CSS L235),

dam: Be Berige Bij.

QGther Lande. Westminister: & PF

Oo

â\200\224

a
iP

40 jaar later. Collectie Karel P.

hages: SOY it@everis.

OfLGGS aan Figlan, M.

ws SASS 1

Leora

O27 TS iS

e Moeder Cae

aan Paid
gd Ooo ORY

cg
eee

rete, Th

P/O SiS aan Miles,

es, Â£Â£.

Vee aan Miles, Â£.

@ Community of the

i:

met aaaiing

Resurrection

of

wee Onderhoaude

Andersen, Troele. Silkebarg 24/04/1990

Featherstane, Robert. Belvedere, Kent 1B/Oa/s1 990,

Laursen, Steingrim. Humle@bwek Bi/soa/sisoo,

Mancaba, Ernest. Gesprekke tydens Julie (Parys), Augustus ikopenhaqgen) em September - Oktober (Parmys) i990,

Mariya C.F. Landen OF /O8/199O,

Papter germ, Ludwick. Landen lO/On sooo,

Foulsen, Christian. Olhalm i9/oea/isso,

Ntambela, Edith. Geanmrekke tydens April (Alexandra) en Auquetus iDiepkiaof) ia,

ae Brqivale stukke

Se 4, NTS-i@ere in Tranevaalse en Sentrale Argqiefbevaarplek
Neo, S38/400, O5/02 7/1934

No. Sif /SO01l Naturelle Sake Ne. PR SSS8, O8/06/1938
Algemene amsendbrief, Na. F LGA), OB2/OF / ISR

NGA SS / e257 5 OA SOF JL SBS. OB/O7 Oe aan Sas 07

NGO eek eS eS SB

Na. 216/4i/ii, OS/12/1940,

o.4,2 Universiteit van Fort Hare

Student's Mecard Card, South African Native College, iI9So.
wet. 3 Leegkamer vir Histariese Dokumente, Universiteit van die

Witwatersrand

Bantoe Weleyntrust, SE/iO/ i939,